

rudáí-beo

Cad a dhéanann sé, agus conas a d'fhéadfaimis é a fháil amach?

Súil thapa ar an gceacht

Oscail an ceacht trí iarraidh ar thriúr dalta, go tapa, gnáthrud sa seomra ranga a lua nach dtugann na daltaí faoi deara ach ar éigean. Ansin léirigh súile STEM os ard ar rud beo a aimsíodh (planda, balla caonaigh nó bosca bia éan): Tugaim faoi deara... Déanann sé... Conas a d'fhéadfaimis a fháil amach...? Treoraigh siúlóid iontais ghearr sheasta amháin timpeall thalamh na scoile ionas go n-aimseoidh gach dalta gnáthrud amháin atá ag déanamh oibre éigin. Ar ais istigh, breacann siad na trí líne ar leathanach den Dialann Imscrúdaithe, agus ansin greamaíonn gach péire nóta greamaitheach amháin a bhfuil ceist le fiosrú air chun balla ceisteanna an ranga a thosú.

Cuspóirí foghlama

- Rud a thabhairt faoi deara i dtimpeallacht láithreach na scoile agus a rá cad a dhéanann sé
- Ábhar iontais a iompú ina cheist shimplí den chineál 'Conas a d'fhéadfaimis a fháil amach?'

Sula mbuailfidh an clog – ullmhúchán

Siúil cuaird ghearr sheasta lasmuigh tú féin agus aimsigh roimh ré 2–3 rud a bheidh ann go cinnte (caonach, fréamh crainn, bosca bia éan, fiailí i scoilt). Priontáil leathanach amháin den Dialann Imscrúdaithe do gach dalta; bailigh cláir ghearrthóige, pinn luaidhe agus nótaí greamaitheacha. Glan stiall de chlár fógraí don bhalla ceisteanna. Bíodh bealach réidh agat trí dhorchla istigh má bhíonn sé fliuch.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
clár gearrthóige	1	dalta	seomra ranga	píosa cairtchláir righin le fáiscín mór miotail
nótaí greamaitheacha	2	dalta	seomra ranga	dronuilleoga beaga páipéir agus Blu Tack nó téip pháipéir
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	leathanach bán roinnte ina thrí chuid le línte: rud a thug mé faoi deara, cad a dhéanann sé, agus ceist le fiosrú
peann luaidhe	1	dalta	seomra ranga	crián nó peann

Pointe sábháilteachta

Fan ar an gcosán a aontaíodh, laistigh de na teorainneacha a socraíodh; siúil, ná rith. Ná leag lámh ar phlandaí anaithnide, ar dhraenacha, ar bhruscar ná ar mhionbheithígh. Nigh na lámha ar fhilleadh má láimhseáladh aon rud lasmuigh.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Coinnigh na trí nóiméad seo éadrom agus comhráiteach — triúr ag lua gnáthrudaí go tapa (planda ar leac na fuinneoige, caonach lasmuigh den fhuinneog, bosca bia éan). Ná tabhair amach na cláir ghearrthóige agus ná cuir na daltaí i líne fós; an fhiosracht ar dtús. Má chuirtear ceist ort, abair uair amháin: is é Eolaíocht, Teicneolaíocht agus Innealtóireacht ábhar an chúrsa seo; is é 'súile STEM' nath an ranga don bhreathnú cúramach, agus níl an mhatamaitic i gceist inniu.
- **Cad is súile STEM ann?:** Féachann na daltaí go ciúin ort agus tú ag smaoineamh os ard ar na trí líne ar fad ar rud beo a aimsíodh — planda, balla caonaigh nó bosca bia éan: Tugaim faoi deara... Déanann sé... Conas a d'fhéadfaimis a fháil amach...? Ná glac le freagraí i lár an léirithe. Nuair a bheidh an léiriú iomlán críochnaithe agat, agus ansin amháin, tabhair cuireadh do dhalta amháin na trí líne a thriail ar ghnáthrud eile, agus ansin tabhair réamhléargas ar an tsiúlóid, ar an dialann agus ar an mballa ceisteanna in dhá abairt labhartha.
- **Siúlóid iontais:** Treoraigh an rang ar fad mar líne amháin ar an gcuid ghearr sheasta; ná stad ach ag pointe amháin nó dhá phointe de na pointí a aimsíodh roimh ré. Tabhair clár gearrthóige, leathanach dialainne agus peann luaidhe do gach dalta ag an doras. Gluais timpeall agus fiafraigh: Cad go díreach a thugann tú faoi deara? Cén obair a dhéanann sé? Cad a chuireann iontas ort? Is leor rud láidir amháin an duine — nóta beag lasmuigh má tá sé tirim; fanann an scríbhneoireacht chúramach go dtí go mbeidh sibh ar ais sa rang. Cuir tús le ní na lámh agus le baint na gcótaí chomh luath agus a thagann sibh isteach arís.
- **Ag breacadh síos a thugamar faoi deara:** Socraigh na daltaí síos lena ndialanna i dtimpeall 3–4 nóiméad, ansin tabhair 6–7 nóiméad dóibh chun Thug mé faoi deara / Déanann sé / Conas a d'fhéadfaimis a fháil amach a scríobh ina iomláine uair amháin ar an leathanach. Cuir na trí thús abairte ar an gclár. Má bhíonn na daltaí mall ag socrú síos, giorraigh an obair go líníocht láidir amháin móide ceist le fiosrú a deir siad os ard le comhpháirtí, agus ansin ná scríobhadh siad ach an cheist. Lorg rud fíor ón tsiúlóid, obair a mhínítear i bhfocail shimplí, agus ceist ar féidir a freagra a fháil níos déanaí trí bhreathnú, trí thriail nó trí cheist a chur ar dhuine.
- **Balla ceisteanna an ranga:** An nóta greamaitheach ar dtús ag na deasca: aontaíonn gach péire ar an gceist is fearr acu le fiosrú agus scríobhann siad ar nóta greamaitheach amháin í (timpeall 2 nóiméad). Tabhair cuireadh do bheirt dhaltaí a dtrí líne a léamh agus athluaigh: ‘An bhféadfaimis breathnú air, rud éigin séimh a thriail, nó ceist a chur ar dhuine?’ Ansin cuir péire amháin nó bord amháin ag an am chun a nóta a ghreamú, fad a fhanann an chuid eile ina suí. Má bhíonn an t-am ag sleamhnú uait, fág an dara roinnt iomlán ar lár agus téigh díreach ar aghaidh chuig an ngreamú leanúnach.
- **Cad a d'fhoghlaimíomar:** Ná glac ach le dhá fhreagra nó trí ó bhéal. Taispeáin an balla agus fiafraigh cén gnáthrud ar chabhraigh súile STEM leo é a fheiceáil, agus cén cheist a bhféadfaí í a fhiosrú trí bhreathnú thar níos mó ná lá amháin. Coinnigh an nasc leis an mbliain ar fad éadrom — is féidir leis na ceisteanna obair níos déanaí a spreagadh nuair a oireann siad; ní dhéanfar imscrúdú ar gach nóta an tseachtain seo. Bailigh na cláir ghearrthóige agus fág an balla in airde.

Cad ba cheart a fheiceáil

Ainmníonn formhór na ndaltaí rud fíor amháin a aimsíodh ar thalamh na scoile — caonach, fréamh atá ag ardú cosáin, fiailí i scoilt, bosca bia éan, draein nó laiste geata — deir siad cad a dhéanann sé i bhfocail shimplí, agus iompaíonn siad ábhar iontais ina cheist shimplí ar féidir a freagra a fháil trí bhreathnú, trí thriail nó trí fhiafraí. Is iarrachtaí laga iad buillí faoi thuairim ginearálta nach dtagann ón tsiúlóid, nó ‘mar go bhfuil sé go hiontach’ gan aon bhealach chun fáil amach; cuir ar ais iad chun an rud a ainmniú agus céim amháin eile a d'fhéadfaí a thógáil.

Míthuisintí agus idirghabhálacha

- **Níl i STEM ach saotharlanna, róbait nó meaisíní móra — ní áirítear gnáthrudaí na scoile.** — Taispeáin arís an rud beo a d'úsáid tú sa léiriú agus athluaigh: tosaíonn súile STEM le breathnú cúramach ar áiteanna laethúla agus ar rudaí beo. Tabhair cuireadh do dhuine eile iarracht trí líne a dhéanamh ar inse nó ar dhraein, ionas go bhfeicfidh siad go n-áirítear rudaí a rinne daoine freisin.
- **Ciallaíonn ‘Conas a d'fhéadfaimis a fháil amach?’ go gcaithfimid imscrúdú iomlán a dhéanamh láithreach.** — Abair go soiléir: inniu bailímid ceisteanna maithe don bhalla; tagann an breathnú, an triail nó an fiafraí níos déanaí nuair a oireann ceist. Déan ceiliúradh ar nóta greamaitheach ar an mballa mar rath, ní mar thurgnamh neamhchríochnaithe.
- **Tá ábhar iontais mícheart mura féidir linn é a fhreagairt inniu.** — De réir mar a ghreamaítear na nótaí, athluaigh go mbailíonn súile STEM ceisteanna chomh maith le freagraí, agus gur féidir le ceist fanacht go dtí a seal féin ar bhalla na bliana.

Dífreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Comhrá le comhpháirtí cainte ar dtús, leis na tosaithe abairte ar an gclár ‘Thug mé faoi deara... / Déanann sé... / Conas a d'fhéadfaimis a fháil amach...?’; glac le líníocht láidir móide ceist ó bhéal má bhíonn deacracht leis an scríbhneoireacht. • Cuir ina suí in aice leat iad ag pointe stad a aimsíodh roimh ré, ionas go mbeidh an rud nithiúil dóibh sula mbreacann siad síos é.	• Spreag mionsonra breise amháin faoin áit a raibh an rud (cosán, clós, dorchla) nuair a bheidh na trí líne breactha síos. • Fiafraigh an fearr freagra na ceiste a fháil trí bhreathnú, trí rud éigin séimh a thriail, nó trí cheist a chur ar dhuine fásta.	• Tabhair dúshlán dóibh smaoineamh ar an dara bealach chun fáil amach faoin rud céanna (breathnú air thar roinnt laethanta agus ceist a chur ar an bhfeighlí). • Le linn an ghreamaithe, tabhair cuireadh dóibh a nóta greamaitheach a shórtáil os ard i mbreathnú / triail / fiafraí gan plé iomlán nua a oscailt.

Nasc traschuraclaim

Teanga ó bhéal: cleachtann na péirí na trí thús abairte os ard sula scríobhann siad, ag cumadh abairtí soiléire faoi na rudaí a thug siad faoi deara don bhall ceisteanna.

